گوناهی میتافیزیکیی لە شارێکی گەردوونیی بێشووناسدا

ڕواڵەتی پۆلیسییانەو ناوەڕۆکی قوڵی کەلتووریی فیلمی «حەوت»

دلێر محمد

«نەمویست لە جێگایەکدا بژیم کە بێباکیی و کەمتەرخەمیی تیایدا چاکەو فەزیلەت بێت!!!!»
(جۆن دۆ)ی بکوژ و تاوانبار لە فیلمەکەدا

هەڵبەت لە ئێستادا پرۆسەی بەرهەمهێنانی هەرفیلمێکی سینەمایی، لە ژمارەیەک توخم و ڕەگەزی هونەریی و تەکنیکی دەستەجەمعی، پێکرا جۆرە هارمۆنیایەک دروستدەکەن، کە گرنگترینیان لە بیرۆکە، یان چیرۆکی بنەڕەتی فیلم، سیناریۆ، دەرهێنان، نواندن، وێنەگرتن، میوزیک، مونتاژ، ماکیاژ، مۆنتیر، ستۆدیۆ، بینەر... پێکدێن. دیارە لێرەدا ئێمە بۆ خوێندنەوەی فیلمی حەوت، یان حەوت تاوانەکە، زیاتر تیشک دەخەینە سەر سیناریۆی فیلمەکە، بە دەربڕینێکی تر لەم وتارەدا، سیناریۆی فیلمەکە دەکەینە دەروازەیەکی گشتیی بۆ خوێندنەوەی هەمەلایەنی بەرهەمەکە...

سیناریۆی فیلمەکە: سیناریۆی فیلمی «حەوت»ی «داڤیدفینچەر»ی دەرهێنەری ئەمریکی، لەلایەن «ئەندرۆکیڤن وۆکەر»ەوە نووسراوە، کە ئەگەر لە نیوەی یەکەمی فیلمەکەدا بەهۆی شێوازە ڕواڵەتییە پۆ لیسییە کە یە وە تاڕادەیەک بینەر بێزار بکات، ئەوا لەگەڵ بە ر ە و پێشچو و نی کات و نامەئلوفییەتی دەقی سیناریۆکەدا ڕەهەندی قووڵی ئیستاتیکی و کەلتووریی بەرهەمەکە خۆی بەیاندەکات، واتە بینەر لەگەڵ تێپەڕبوونی کاتدا زیاتر هەست بە چێژوەرگرتن لەجۆرە ستاتیکایەکی قووڵی نیمچە شاراوە دەکات، کە بە ڕووپۆشی شێوازێکی پۆلیسیی و بە چەشنێکی فریودەرانەی کاریگەر و دەستی ئەنقەستی سیناریست و بە هەمئاهەنگیی دەرهێنەری فیلمەکە حەشاردراوە. بە کورتی سیناریۆی ئەم بەرهەمە، باس لە کوشتنی زنجیرەی، یان بەدوایەکداهاتنی حەوت کەس دەکات لە شارێکی گەورەو هاوچەرخی خۆرئاوادا لەلایەن بکوژێکی لوتبەرزو لەخۆڕازییەوە، کە بەوپەڕی متمانە و دڵنیایی و بەرنامەڕێژییەوە کارەکەی ئەنجامدەدات، کە ناوی «جۆن دۆ»یەو ئەکتەری ئەمریکی «کیڤن سپەیسی» لەم فیلمەدا ڕۆڵەکەی بەرجەستە دەکات، هەروەها لەم بەرهەمەدا و لەسەر شانۆی ڕووداوەکان، بینەر زیاتر بەر دوو کاراکتەری سەرەکی دیکە دەکەوێت، کە ڕۆڵی دووپشکنەر دەبینن و پێکهاتوون لە «ولیام سۆمەرست»ی بەئەزموون لە پیشەکەیدا کە لە کۆتایی هەفتەی کارکردنی پێش خانەنشینبوونیدایە و کاراکتەرەکەی دیکەش پشکنەرێکی تری لاوی سپی پێستە بە ناوی «دایڤدمیلز»، کە تازە گوازراوەتەوە بۆ ئەو شارە بێشووناسەی کە بەبێ هیچ پێشبینییەک دەبێتە سەحنەی ڕوودانی دڵڕەقانەی هەر حەوت تاوانەکە، کە دیارە لە فیلمەکەدا «مورگان فریمان»»ی ئەکتەری ئەمریکی ڕەشپێست و خاوەنی خەڵاتی ئۆسکار، ڕۆڵی سۆمەرست ی پشکنەرو، «برادپیت»»ی ئەکتەری ئەمریکیش ڕۆڵی پشکنەرە لاوەکە دەبینێت.

« بێباکیی پێویستە، بۆئەوەی مرۆڤ لەم شارەدا درێژە بە ژیان بدات!!»
مورگان فریمان

وەک لە سەرەوە ئاماژەمان پێدا، کاراکتەری بکوژ لە فیلمەکەدا، هەڵدەستێ بە کوشتنی حەوت کەس، کە دەکرێت لە هەر شارێکی گەورە و هاوچەرخی خۆرئاوا، یان ڕاستتر ئەمریکادا بژین و لە هەمانکاتیشدا هەریەکێک لە قو ر با نییه کا ن هەڵگری گوناهێکی میتافیزیکیی وەک «حەزی لەڕادەبەدەر بۆ خواردن، هەڵپەی زۆر و خراپ، تەمەڵیی و تەوەزەلیی، حەز و ئارەزووی لەڕادەبەدەری سێکسیی، لووتبەرزیی، بەخیلیی یان ئیرەیی، تووڕەیی...»بن.

وەک چۆن لە مەزهەبی کاتۆلیکیدا، ئاماژە بەم حەوت گوناهە دراوە، «جۆن دۆ»ی بکوژیش وەک کەسێکی پەڕگیری ئایینی، بەتووندیی ئەو هەستەی لەلا دروستبووە، کە بەهۆی بوونی لەڕادەبەدەری ئەم حەوت گوناهەو کەمتەرخەمیی و بێباکیی هەموانەوە لە ئاستیاندا ژیان لەو شارەدا گەندەڵ و خراپ بووە و بووەتە دۆزەخێک کە چیتر تەحەمول ناکرێت، بۆیە پێویستە لەسەر ئەم کاراکتەرە، وەک کەسێک مامەڵە بکات کە لەلایەن یەزدانەوە ڕاسپێردرابێت بۆ کوشتنی تاوانباران، واتەبۆکوشتنی ئەوانەی لەفیلمەکەدا هەڵگری یەکێک لە حەوت گوناهەکەن، بەپێی ئەو پرانسیپەی کە خودی خۆی بڕوای پێیەتی کە دەڵێت: «بەپێی گوناهەکەی سزای تاوانباربدە!»، پاش ئەنجامدانی تاوانی یەکەم، کە ئەویش کوشتنی پیاوێکی زۆر قەڵەوە لەژێرزەمینێکی نیمچەڕووناکدا، کە بەزەبری چەک تاڕادەی تەقینی گەدەی ماکەرۆنی دەرخوارد داوە و بکوژ وەک هەرکەسێک کە بیبەوێت بەم گەمەیە فزوڵیی دووپشکنەرەکە زیاتر بوروژێنێت و سەرنجی ڕای گشتیی کۆمەڵگاکەی بەلای خۆیدا ڕابکێشێت، تەنیا وشەی «حەزی لەڕادەبەدەر بۆخواردن «الشراهە»»ی لە پاش خۆی بەجێهێشتووە و ... دواتریش کە لە ڕۆژی دووەمدا هەردوو پشکنەرەکە دەگەنە سەر تەرمی قوربانیی دووەم «کە ئەویش تەرمی پارێزەرێکی جوولەکەی سەرکەوتوو و پرۆفیشناڵە لە ڕوانگەی یاساناسان و تێڕوانینی گشتیی کۆمەڵگاکەی»، کەچی کاتێک دووپشکنەرەکە لە پەنا تەرمی ئەم قوربانییەشدا وەک تاکە بەڵگەیەک چاویان بە وشەی «هەڵپەی بەدکارانە «الجشع»» دەکەوێت، ئیدی بینەری وردو جدیی فیلمەکە بەهۆی سەرسامبوونی هەردوو پشکنەرەکەو گۆڕینەوەی چەندجارەی نیگای پڕ ئاماژەیاندا، بەبێ گوتنی هیچ وشەیەکی ئەوتۆ، هەروەها سەرەڕای جووڵەی خێرای کامێرا، تێدەگات کە هەردوو پشکنەرەکە دەیانەوێت بەم شێوازە بێدەنگە بڵێن کە ئەوان دەستوپەنجە لەگەڵ چ بکوژێکی پرۆفیشناڵ و ترسناکدا نەرمدەکەن، هەروەها خوێندنەوە و بینینی ئەم وشەیەش بەسە بۆئەوەی کە بینەر تێڕوانینی جیاوازی «جۆن دۆ»ی تاوانباریش ببینێت لە بەرامبەر ڕوانگەی گشتیی یاساناسان و زۆرینەی تاکەکانی کۆمەڵگادا، کە ئەزموونی تەماعکار و بەدکارانەی پارێزەرێک، وەک ئەزموونێکی نموونەیی بەرگریکار لە یاساو دادپەروەریی ناسیوە. ئەمە لەکاتێکدا گەر بزانین هەردوو پشکنەرەکە چاوەڕوانی بەڕێکردنی هەفتەیەکی ئارام و بێدەنگیان دەکرد، تا یەکەمیان، واتە «سۆمەرست» لە بارودۆخێکی هێوردا خۆی بۆ ژیانی خانەنشینی ئامادە بکات و ئۆفیسی کارکردنی چەندین ساڵەی تەسلیمی پشکنەرە لاوەکە، واتە «میلز» بکات، کە ئەویش بە ڕۆڵی خۆی خوازیاربوو هەفتەیەکی ئارام بەڕێ بکات، تاکو لەگەڵ هاوسەرە جوانەکەیدا بەوردیی و هێمنیی ئاشنای کارو شوێنی نشتەجێبوونی نوێیان ببن. بە کورتی، لەدوای خوێندنەوەی بەڵگەی دووەمەوە، کە بکوژ لە پەنا تەرمی قوربانیی دووەمدا بەجێیهێشتووە، ئیدی هەردووپشکنەرەکە بەجیاو بەبێ ئەوەی هیچ شتێک لەلای یەکتری بدرکێنن و زیاتریش بەمەبەستی دۆزینەوەی پاڵنەری ئەنجامدانی تاوانەکان ڕوو لە کتێبخانەیەکی گەورەی شار دەکەن و لەوێ بەهۆی خوێندنەوەی چەند بڕگەیەکی ناو دوو شاکاری مەزن و کلاسیکی کەلتووری خۆرئاوای وەک «بەهەشتی لەدەستچوو»ی جۆن میلتۆن و شاکاری «کۆمیدیای ئیلاهی» دانتی- یەوە، هەردووپشکنەرەکە بەبێ ئاگادارکردنەوەی یەکتری، هاوکات پەی بەوە دەبەن کە بکوژ گەر دەستگیر نەکرێت، درێژە بە تاوانەکانی دەدات، تا ئەوکاتەی کە ژمارەی قوربانییەکانی دەگاتە حەوت کەس، هەروەها تاڕادەیەکیش هەردووکیان درک بەوە دەکەن کە پاڵنەری تاوانەکانیش لەلای ئەم تاوانبارە ئەوەیە، کە ئەو بەتەواوەتیی بڕوای وایە کە قوربانییەکانی هەڵگری یەکێک لە حەوت گوناهەکەن و ئەو وەک ئیماندارێکی کاتۆلیکی پەڕگیر بە کوشتنیان شار لە گەندوگووی گوناهەکانیان پاکدەکاتەوە، چونکە ئەوی بکوژ، گەیشتووەتە ئەو قەناعەتەی کە فاکتەری سەرەکی بەهەشتی ونبوویان لەدەستچوو، بوون و ئامادەیی ئەو هەموو گوناهەیە لە کۆمەڵگا بێشوناس و بێباکەکەیدا، کە لە بنەڕەتدا بریتین لە درێژکراوەی یەکەمین گوناهی ئادەم و حەوا، کە بووە مایەی لەدەستدانی بەهەشت. هەروەها ئەوی بکوژ هاوکات ناتوانێت وەک ئەوانی تر چاو لە گوناهباران بپۆشێت، یان کەمتەرخەم و بێباک بێت لە ئاستیاندا وەک چۆن دواجار لە دیدارە سەیرەکەیدا لەگەڵ هەردوو پشکنەرەکەدا و لە کۆتایی فیلمەکەدا دان بەم حاڵەتەدا دەنێت و دەڵێت: «نەمویست لە شوێنێکدا بژیم کەبێباکیی و کەمتەرخەمیی تێیدا بووبێتە چاکە و فەزیلەت!»، بەم ڕستە سەرەتاییەش بکوژ لە ڕەهەندی هەستیاری بیرکردنەوەی سۆمەرست ی پشکنەر دەدات، کە لە ئاوێنەی پێشەوەی ماشێنەکەدا نیگایەکی سەرسامکەرانەی تێبڕیووە. ئەمەش لەبەرئەوەی کە پشکنەرە ڕ ە شپێستە کە ، ڕۆژیک بەر لە دەستگیرکردنی تاوانبار، لە مشتومڕێکیدا لەگەڵ پشکنەرە لاوەکەی هاوڕێی بە شێوازێکی جیاواز لە دەربڕینەکەی «جۆن دۆ» گوزارشتی لەو حاڵەتە کردووە، کە دەڵێت «بێباکیی شتێکی پێویستە، بۆئەوەی مرۆڤ لەم شارەدا درێژە بە ژیان بدات»، کەچی لە بەرامبەر ئەم دەربڕینەی سۆمەرست دا، «میلز»ی پشکنەر هاوشێوەی تاوانبار، بەڵام بەهەڵچوونەوە لەوەڵامدا دەڵێت: «من هەرگیز بڕوام بە بێباکیی و کەمتەرخەمیی نییە!»، ئەم دەربڕینە لەلایەک و دواجاریش کوشتنی «جۆن دۆ»ی تاوانبار لەلایەن «میلز»ەوە لە کۆتایی فیلمەکە و لە چرکەساتی تووڕەیی و تۆڵەسەندنەوەدا، دوای ئەوەی کە دەزانێت، هاوسەرەکەی قوربانیی شەشەمی ئەم تاوانبارەیە، ئیدی لە تووڕەیی و هەڵچوونی پێشبینی نەکراودا، پاش بینینی سەری بڕاوی هاوسەرەکەی، پشکنەرە لاوەکە هاوسەنگیی لەدەستدەدات و بە گوللەیەک تووڕەیی خۆی لە سەری بکوژدا بەتاڵدەکاتەوە. ئامادەیی ئەم دووحاڵەتەش لەلای هەردوو کاراکتەری بکوژ و پشکنەر، واتە خۆبەبێباک نەزانین و دواتریش لەدەستدانی هاوسەنگیی و کوشتن لە ڕەهەندێکی قووڵی فیلمەکەدا، وایکردووە کە ئەم دووکاراکتەرە تاڕادەیەک چوونییەک وێنابکرێن، یان ڕاستتر وەک دوو دیوی یەک دراو بێنە بەرچاو، سەرەڕای ڕواڵەتە تەواو لێکدژ و پێچەوانەکەیان لە جێکەوتی فیلمەکەدا. لەلایەکی دیکەوە، دەشێ ئاماژە بەوە بدەین کە خاڵی ناوازە و جیاکەرەوەی فیلمی حەوت، لەو ستراکتورەوە سەرچاوەی گرتووە کە بەقووڵیی پەیوەستە بە هەردوو ڕەهەندی کەلتووریی و هونەرییەوە، هەرئەم دوو ڕەهەندەش فیلمەکەیان کردووەتە بەرهەمێکی ناوازە و وایان لە دەرهێنەرەکەی کردووە، کە لە ڕیزەوی سینەمای جیهاندا، بوون و ئامادەیی هەبێت. بەشێکی بەرچـــاوی ڕووداوەکانی ئـــەم فیلمە، کە لە شوێنگەلێکدا ڕوودەدەن، کە لەژێرزەمین و سەرداب دەچێت، هەڵبەت جگە لەڕووداوی کۆتایی کە لە دەشتاییەکی چۆڵی دەرەوەی شاردایەو لەبەر ڕووناکییەکی گەورەدایەو بەهۆی بوونی کۆپتەرەکانیشەوە کە ناوچەکەیان تەوقداوە، بینەر لەبەرزاییەوە و بەشێوەی ستوونیی گرتەو د یمه نه کا نی دەبینێت، ئیدی زۆربەی ڕووداوەکانی تر لەبەر ڕۆشناییەکی کز و نیمچە خامۆشی فەزای دژوارو نیگەرانکەری شاردا گوزەر دەکەن، بەجۆرێک کە چاوی کامێرا لەکاتی نمایشکردنی گرتەو دیمەنی تاوانەکاندا، لەبەر هەستیارییان بەخێرایی تێپەڕدەبێت و کەمتر ئاوڕ لەخۆی دەداتەوە، ئەمەش وایکردووە، کە چاوی بینەر بەئاسانی نەتوانێت شوێن پێی دیمەن و گرتەکان هەڵگرێت. هەروەها لە کاتی نمایشکردنی کۆی تاوانە یەکبەدوای یەکەکانی ئەم فیلمەشدا، ژمارەیەک سیمبوولی نێو مێژووی کەلتووری خۆرئاوا دەردەکەون، بۆ نموونە وەک پێشتر ئاماژەمان پێدا، لە پاش تاوانی دووەمەوە، هەردووپشکنەرەکە بەهۆی خوێندنەوەی «کۆمیدیای ئیلاهی» دانتی ی ئیتاڵییەوە بەجیاو بەبێ ئەوەی هیچ بەیەکتری بڵێن، پەی بەشێواز و پاڵنەری سەرەکیی تاوانەکان دەبەن و درکیش بەوە دەکەن کە تاوانبار جگە لەو دوو تاوانە، دەبێت پێنج تاوانی دیکە ئەنجامبدات، ئەمە لەکاتێکدا گەر بزانین کە «دانتێ» لە بەشی دووەمی سێینەی کۆمیدیای ئیلاهی دا باس لە حەوت گوناهەکە دەکات، دوو پشکنەرەکەش بەهۆی ئەو دوو دۆکیۆمێنتەی کە تاوانبار بە دەستی ئەنقەست بەتەنیشت دووتەرمەکەوە بەجێیهێشتوون، هەرزوو دەزانن کە تاوانبار سەرقاڵی کوشتنی گوناهبارانە، واتە کوشتنی حەوت کەس، کە هەریەکێکیان هەڵگری یەکێک لەو گوناهانەیە. بەڵام ئەوەی جۆرە تەشویقێک دەبەخشێتەوە بە فیلمە کە و وەک سەرەتا دەبێتە مایەی جۆرە هێدمەیەکیش بۆ هەردوو پشکنەرەکە، ئەوەیە کە لەدوای ئەنجامدانی تاوانی پێنجەمەوە، کتوپڕ جۆن دۆ خۆی تەسلیمی پشکنەرەکان دەکات، وەک جۆرە تەحەدایەکیش ڕوودەکاتە «میلز» و ڕایدەگەیەنێت کە ئەوان لە دەستگیرکردنیدا شکستیانخوارد، بۆیە بۆخۆی هاتووەتە بەردەمیان، تا کەلەپچەی لەدەست بکەن، بەڵام هەردوو پشکنەر ئەم دەرئەنجامەیان بۆ قووت ناچێت، بۆیە لە وەڵامی پر سیا ر ی د و و تا و انه کە ی تر د ا ، جۆن د ۆ پێیا ن ڕادەگەیەنێت، کە دەبێت هەرسێکیان بەجیا بچنە ئەو شوێنە چۆڵەی کە خۆی بۆیان دیاریی دەکات، بۆئەوەی بیانباتە سەر شوێنی تەرمی دوو قوربانییەکەی تری، ئیدی لەکاتی دیاریکراو بەرنامە بۆداڕێژراودا ماشێنێک دەگات و بە پۆست لە کارتۆنێکدا سەری بڕاوی هاوسەرەکەی «میلز» دەگەیەنێتە دەستی تاوانبار و لە تووڕەیی و هەڵچوونی دوای بینینی قوربانییەکەشدا، میلز بە دەمانچەکەی تاوانبار دەکوژێت. بە کورتیی سەرەڕای ئەوەی کە سۆمەرست زۆر هەوڵدەدات کە پشکنەرە لاوەکە لە کوشتنی جۆن دۆ بەدوور بگرێت، بەڵام سەرکەوتوو نابێت و ناتوانێت وا بکات کە میلز بەسەر ڕق و تووڕەیی و هەستی تۆڵەسەندنەوەدا زاڵبێت و دەستی نەچێتە خوێنی جۆن دۆ ی تاوانبار. بۆیە دواجار پشکنەرە لاوەکە لە چرکەساتی لەدەستدانی هاوسەنگیدا بە فیشەکێک کۆتایی بە ژیانی تاوانبار دەهێنێت. هەروەها لەم فیلمەدا کاریگەریی هەریەک لە «شکسپیر» و هەروەها لە کۆتاییشدا «هەمەنگوای» وەک دوو سیمبولی ناومێژووی کەلتووری خۆرئاوا بەدیدەکرێت، لێرەوە گەر ئامادەیی یەکەمیان پەیوەست بێت بە شانۆگەریی «بازرگانی ڤینیسیا»وە، کە لێرەدا بوار نییە ئاماژەی پێبدەین، ئەوا ئامادەیی «هەمەنگوای» لە خواستنی ڕستەیەکەوە سەرچاوەی گرتووە لەم ڕۆماننووسە ئەمریکییە کە دەکەوێتە کۆتایی فیلمەکەوە، کە تیایدا دەڵێت: «جیهان شوێنێکی جوانەو پێویستە لەپێناویدا تێبکۆشین!»، بەڵام سۆمەرست ی پشکنەر بەمەبەست سەبارەت بەم ڕستەیە دەڵێت: «بەلایەنی کەمەوە لەگەڵ بەشی دووەمی ئەم گوتەیەدا هاوڕام!»، مەبەستی پشکنەرەکە ئەوەیە، کە شارە بێشوناس و گەردوونییەکەی ناو فیلمەکە، کە بووەتە سەحنەی نمایشکردنی تاوانەترسناک و تراژیدییەکان و وەک جیهان، یان ڕاستتر وەک جیهانی پێشکەوتوو و شارستانی خۆرئاوا وێنادەکرێت لەم بەرهەمەدا، کە دیارە جێگایەکی جوان نییە، سەرەڕای ئەوەش ئەم کاراکتەرەی فینچەر خوازیارە یان دەیەوێت لە پێناویدا تێبکۆشێت، یان بجەنگێت، بۆچی؟ هەڵبەت وەڵامی ئەم پرسیارە پەیوەستە بە سەرلەنوێ چاوخشاندنەوە بە ژیانی دژوار و ئاڵۆز و تەنیا و ڕەبەنی ئەم کاراکتەرە و دەربڕینە فرە ڕەهەندەکانییەوە...

لەکۆتاییدا دەکرێت بڵێین «دایڤدفینچەر»، سەرەڕای ئەم فیلمە کە بەرهەمی ساڵی (1995)ە، خاوەنی چەند بەرهەمێکی دیکەی ناوازەی وەک: «نامۆ 1992، گەمە 1997، یانەی جەنگان 1999، زۆدیاک 2007، بونیامین بۆتۆن 2008 و... هتد»یە.

«بێباکیی شتێکی پێویستە، بۆئەوەی مرۆڤ لەم شارەدا درێژە بەژیان بدات»

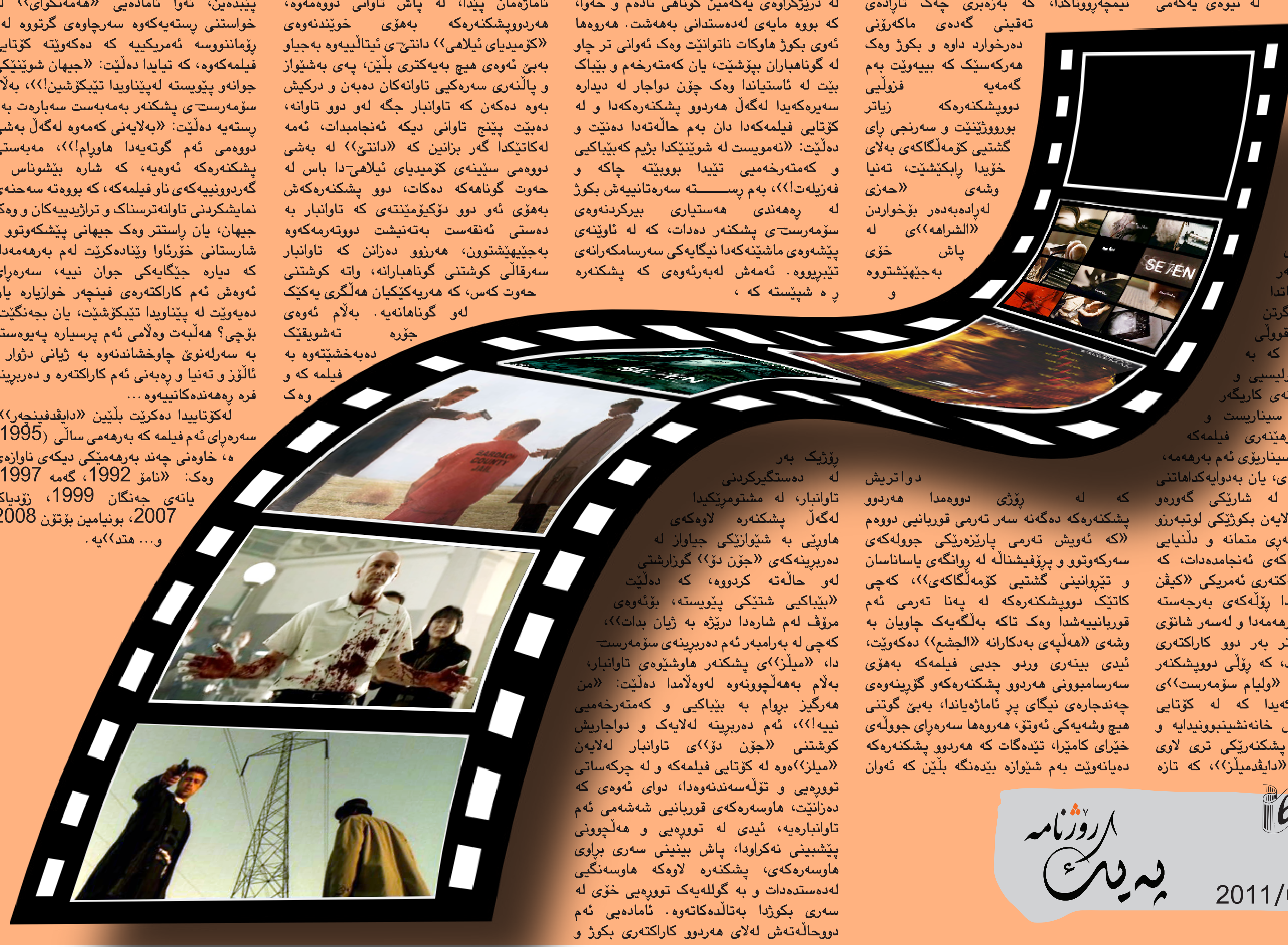

ڕۆژنامە پەیک
ژمارە (13)
سێشەممە 2011/6/7